

Filipinler'deki İspanyol Sömürgeciliği: Moro'nun Siyasi ve Kültürel Sorunları (1521-1898)

The Spanish Colonialism in the Philippines; Moro's Political and Cultural Problems (1521-1898)

Mohammed Raveen ANWAR

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarih Anabilim/Sakarya University Social Science Institute Department of Modern History
mohammad.anwar@ogr.sakarya.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-2093-3276>

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi – Date Received	15 Kasım / November 2021
Kabul Tarihi – Date Accepted	28 Aralık / December 2021
Yayın Tarihi – Date Published	31 Aralık / December 2021
Yayın Sezonu	Aralık
Pub Date Season	December

Atf / Cite as: Anwar, M.R., (2021), Filipinler'deki İspanyol Sömürgeciliği: Moro'nun Siyasi ve Kültürel Sorunları (1521-1898)/The Spanish Colonialism in the Philippines; Moro's Political and Cultural Problems (1521-1898). *Turkish Academic Research Review*, 6 (5), 1503-1516. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr/issue/67845/1016896>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr>

Copyright © Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Turkey. All rights reserved.

Filipinler'deki İspanyol Sömürgeciliği: Moro'nun Siyasi ve Kültürel Sorunları (1521-1898)

Mohammed Raveen ANWAR

Öz

Bu makale, İspanyol sömürge idaresi sırasında Filipinler Mindanao'daki Moro halkının sorunlarının tarihî kökenlerinin izini sürüyor, sömürgecilerin Moro halkının sosyo-politik, ekonomik ve kültürel yaşamını nasıl etkilediğini ele alıyor. Çalışmada, İspanyolların Moro Müslümanlarına karşı acımasız davrandıkları, hatta onları Hristiyanlaştırmaya çalıştıkları ve anavatanlarından göçe zorladıkları, Moroların ise kendilerine yapılan dayatmaları kabul etmeyip ve işgalcilerle uzun soluklu bir mücadeleye giriştikleri vurgulanıyor. Bilindięi üzere, tarihte Morolar ve Hristiyanlar arasındaki çatışma, esas olarak farklı dini kimliklere dayandırılmaktadır. Makalede ise İspanyolların sadece Moro Müslümanları değil, aynı zamanda Filipinli Hristiyanlar için de büyük yaralar ve acılara sebep oldukları iddia edilmektedir. 300 yıllık uzun İspanyol sömürge yönetimi esnasında meydana gelen Moro-İspanyol savaşları ve Moro-Filipinli Hristiyan savaşları sonucunda Moroların sosyal faaliyetleri, ekonomisi ve siyasi düzenlerinin alt üst oluşu, bölgenin uzun zamandır "medenileşmemiş" bir yer olarak görülmesine sebep oldu. Bununla birlikte bu çalışmada, söz konusu olgunun, bölgenin komşu ülkelerle olan ticaret yollarının İspanyollar tarafından önünün tıkanmasının doğal bir sonucu olduğu öne sürülmüştür. Moro halkının, vatanlarını ve dinlerini savunmak için gösterdiği azim ve kararlılığın nedenini anlamak ve şimdiye kadar arzuladıkları haklar için verdikleri mücadelelerinin arkasındaki bilgeliği kavramak için Moroların tarihi kökenlerini incelemek şarttır. Bu makalede Moro tarihi de ilgili bağlamda mercek altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Morolar, İspanyollar, Filipinler, Sömürgecilik, Güneydoğu Asya.

The Spanish Colonialism in the Philippines; Moro's Political and Cultural Problems (1521-1898)

Abstract

This article examines the historical origins of the problems of the Moro people in Mindanao, Philippines during Spanish colonial rule. It discusses how the colonialists affected the socio-political, economic and cultural life of the Moro people. It is a fact that the Spaniards were cruel to the Muslim Moro people, even trying to convert them to Christianity and forcing them to emigrate from their homeland. The Moro people, on the other hand, did not accept the impositions on them and engaged in a long-term struggle with the invaders. As it is known, the conflict between Moros and Christians

in history is mainly based on different religious identities. The article claims that the Spaniards have caused great wounds and suffering not only to Moro Muslims but also to Filipino Christians. During the 300-year long Spanish colonial rule, the Moro-Spanish wars and Moro-Filipino Christian wars devastated the Moro social activities, economy, and political order. The region has long been seen as an "uncivilized" place. However, this is a natural consequence of the Spaniards blocking the region's trade routes with other neighbouring countries such as Malaysia, Indonesia, China and Vietnam. Examining their historical origins is essential to understand why the Moro people are determined to defend their homeland and religion and to grasp the wisdom behind their struggle for the rights they so far have sought. In this study, Moro history is also examined in the relevant context.

Keywords: Moros, Spaniards, Philippines, Colonialism, Southeast Asia.

Structured Abstract

The Iberian Peninsula governed by the Muslims is fighting against the Christians who wanted to eradicate the Muslims in Europe because of different beliefs. Reconquista was a long-running conflict between Muslims and Christians that concluded in 1492, the same year the Muslims were defeated by the Christians. After a century, the Spanish Empire began to conquer and expand its territories in other countries, particularly Southeast Asia, to dominate the spice trade in Europe. When they arrived in Malaka, they encountered Muslims they had not expected. The distinction between the Reconquista and the Moro Conflicts on how the Spaniards see to sought on occupying the Philippines, but it is also similar in these two conflicts, the perceptions of the Moro Muslims transformed the socio-political and socio-cultural of the Moro people. They even set boundaries.

The arrival of Islam in the Philippines is dated since the 14th century, through trading by the Arabs passing by in Indonesia and Malaysia. Sulu was the trading centre of the Philippines between China, Malaysia and Indonesia. Because of Islam, the neighbouring countries got to strengthen the relations. Islam was accepted by the natives of the Philippines because during that era Islam was flourishing like water, almost half of the world Muslims spread the religion of Islam.

The term Moro was originated in Iberia, where the Spaniards called them because of being Muslims and see them as the enemy of the church, so when they arrive in the Philippines and saw the Muslims, their hatred against the Muslims was sparked again. The imbalance in the socio-political structure in the Philippines, it leads to the Moro piracy where the Moros are invading the Christian settlement where the Spaniards occupied and in between the Moro and Filipino Christians began the conflicts and mistrust, as the Christians are vulnerable to invading the Moro piracy. To truly understand the change in Moro-Spanish relations and the motivations of the aforementioned in their increased invasions on Christian communities in the Visayas, Luzon, and parts of Northern Mindanao, one must first understand the sociopolitical and economic structure of the society that existed at the time of the Spanish arrival in 1521. It was reported that Islam had already taken root among the sultans of Sulu and Maguindanao, who began to exercise political power in the adjacent islands. Furthermore, these sultans dominated the trade in the area with the Bornean.

This study examines the approach by emphasizing the pre-colonial and post-colonial periods of the Spaniards. It aims to study how was the culture, politics, economy and

living of the Moros. Spaniards sees the Moro people as an uncivilized nation they taught that they don't have any political system to rule the Moro people. Before the invasion of the Spaniards, Manila was a Moro stronghold with diplomatic relations to the Islamic rulers of Borneo, Mindanao, and Sulu. The conquest of the Spaniards in the Philippines after they took control in Manila and pushed down the southern Philippines the Moros, constituted the colony's political and cultural core, as well as its emerging multi-ethnic colonial settlement. It was easy to take over Manila, but on their second conquest in Mindanao where the Moro people lives, they never fully completed the conquest against the Moros. Although the Spaniards are advanced in weaponry, strategy and technology still cannot fully occupy the whole of Mindanao-it is because the Moros are determined to protect their homeland and their religion against the invaders whose intention is to take the resources of the Philippines and to Christianize the natives in the Philippines.

The Moros in the southern Philippines, a long struggle against the Spaniards, the Moro people lost their identity because of the Spaniards as they tried to erase the Islam in the Moro people but they failed. The self-determination of the Moro is the reason why until now there is Muslims in the Philippines. To summarize, the role of Spanish colonialism throughout the emergence of the war in Mindanao is separated into three categories. Firstly, the invasion of the Luzon and Visayan region, including northern and eastern Mindanao, resulted in the emergence of a socio-religious group or community known as Christians, which may have contributed to the rise of Filipino identity. Second, the Spanish divide and rule policy fostered and nurtured emotions of hostility and animosity between Moros and Filipino Christians. Third, Spanish colonial violence undermined the Moro Muslim sultanates politically and economically, allowing the Moros to be easily invaded and controlled by another colonial aggressor, the United States. And these imperialists left a scar on the Moro people that until now the conflict exist but not against the invaders but the Philippine state.

Giriş

Modern Filipinler tarihine dair en çok kafa yorulan meselelerden biri, takımadaların güneyindeki Moro'daki siyasi sorunlar ve çatışmalar olmuştur. Moro Müslümanları, mevcut yönetime karşı uzun süredir silahlı bir mücadeleye girişmişler, nihayetinde son yıllarda siyasi bir çözüme ulaşmışlardır. Moro'daki bu çatışmaların 20. yüzyılın bir sorunu olduğu genel olarak kabul edilse de, bunların kökleri aslında çok daha gerilere gider. 1521 yılında İspanyolların Filipinler'i işgaliyle birlikte teşkil ettikleri sömürge idaresi, adalardaki sorunların baş müsebbibi olmuştur. İspanyollar Filipinler'i işgal ettikleri dönemde, takımadalardaki Müslüman halkların halihazırda kendi yönetimleri ile siyasi ve iktisadi sistemleri vardı. Fakat işgalle birlikte bu sistem bilinçli bir şekilde çökertildi. İspanyolların ardından Amerikalıların 1898'de bölgeyi işgaliyle sorunlar daha da derinleşti ve bunların etkileri günümüze dek süregeldi.

Bu makalede, Moro'daki siyasi ve kültürel bölünmeler ile çatışmaların tarihteki kökleri irdelenecektir. Yazının temel hedeflerinden biri, bölgedeki mevcut sorunların daha iyi anlaşılabilmesi adına daha gerilere gidilerek çıkış noktalarının

tespit edilmesi ve böylece Filipinler'in Müslüman nüfusunu yüzyıllardır etkileyen meseleleri, Türk okurlar için daha anlaşılır kılmaktır. Bu bağlamda esas konuya geçmeden evvel, İspanyolların bölgeyi işgalinden önceki Filipinler'in ve burada yaşayan halkların tarihleri ile sosyo-kültürel hayatlarını hulasaten hatırlamak faydalı olacaktır.

Filipinler'de İspanyol İşgal ve İdaresi Öncesindeki Yerleşik Siyasi, Dini ve Kültürel Yapı

Güneydoğu Asya'da yer alan, yedi binden fazla adadan oluşan bir takımada ülkesi Filipinler, Tayvan'ın güneyinde, Endonezya'nın kuzeyinde ve Vietnam'ın doğusunda yer almaktadır. Batısında uzanan uçsuz bucaksız Pasifik Okyanusu, Batılı güçlerin Filipin takımadalarına yönelik yüzyıllardır süren emellerine hitap eden stratejik bir konum sağlamaktadır. Burada yaşayan çok sayıdaki kabile, adalarda iç içe geçmiş karmaşık bir etnik yapı oluşturmuştur. Filipinler'e gelen ilk insan grubunu oluşturduğuna inanılan Negritolar, genetik olarak Güneydoğu Asya'daki Avustralya gruplarının bir parçasıdır.¹ Son 2-3 bin yıl boyunca Negritolar, Filipin adalarına *balangay*² adı verilen uzun mesafeli deniz taşıtları ile seyahat eden proto-Malay akınları tarafından yerinden edilmiştir. Sömürge döneminden önceki son göç dalgası ise MÖ 500 ile MS 1500 arasında Filipin kıyılarına ulaşan Malaylar tarafından gerçekleştirilmiştir.³

İspanyolların bölgeyi işgalinden önce Filipinler'deki geniş aile yapısı sayesinde küçük klan ada toplulukları kurulmuş ve bunlar daha sonra 'Barangay' olarak adlandırılmıştır. Atalarının kullandığı payandallı teknelerle adalara göç eden bu topluluklara bir 'datu' veya şef başkanlık etmiştir.⁴ Topluluğun sosyal kademeleri, 'datu' ve muadilleri gibi soylular, hür erkekler, topraksız işçiler, borçlular veya suçluları

¹ Bu teori, Avustralya Göç Teorisi'ne dayanmaktadır. Peter Bellwood'a göre, Avustralyalılar 6.000 yıl önce Çin anakarasından Pasifik'e gittiler. İlk olarak, MÖ 3.500'e kadar doldurmayı başardıkları Çin ve çevresindeki bölgelere ulaştılar. Bundan sonra daha fazla seyahat etmeye başladılar ve sadece 500 yıl sonra Filipinler'e ulaşmayı başardılar. History Learning (HL), "The Austronesian Expansion Theory" (Erişim 27 Ekim 2021).

² Balangay (İng.: balanghai) Güneydoğu Asya'da keşfedilen ilk ahşap tekneydi. Bu tekneler, Filipinler ve Malay takımadalarındaki Avustralya halklarının yerleşiminde etkili olmuştur. Roderick Stead and E Dizon, *A National Cultural Treasure Revisited – Re-assessing the 'Balangay' Boat Discoveries*, (The MUA Collection), 1

³ Luis Francia, *A History of the Philippines: From Indios Bravos to Filipinos*, (New York, The Overlook Press, Peter Mayer Publisher, 2010), 26.

⁴ Francia, *A History of the Philippines*, 27.

nedeniyle hür statülerini kaybeden insanlar ve kölelerden oluşuyordu.⁵ Bu özerk topluluklar tarımla geçindiler ve bölgenin mebzul miktardaki doğal kaynaklarından yararlandılar. Tıpkı *balangay* ile gelen ataları gibi deniz yoluyla seyahat eden komşu Barangaylarla kültürel etkileşime ve ticarete açık oldukları için topluluklarının hayatta kalması ve gelişmesi mümkün oldu.

Zamanla bu topluluklar üç ana dil grubuna ayrıldı; ardından ülkenin üç büyük coğrafi bölgesini oluşturdu: Kuzeydeki Luzon adası, ortada Visayas adaları, güneyde Mindanao adası ve Sulu takımadaları. Bu coğrafi bölünme, sakinlerinin farklı kültür ve dilleriyle bağlantılı olarak, sonunda Filipinler'in bir millet olarak gelişmesinde rol oynadı.⁶

İslâm'ın Filipin kıyılarına gelişi, adalar boyunca etkili bir kültürel değişimin başlangıcı olmuştur. Göksoy'a göre 12. yüzyılda İslâm, Sumatra'nın kuzey bölgesinde yayılmıştır; ancak bundan çok daha önce –Hicri 1. asırdan beri– Sumatra'nın yerli halkı ile Araplar ticaret yapmaktaydılar.⁷ Katolikliğin aksine İslâmiyet ruhban sınıfına sahip olmadığından, bu ticari seyahatler sırasında yerlileri dinlerine davetle görevli misyonerler de yoktu. İslâm'ın takımadalara yayılması, Müslüman kolonilerin oluşmasında etkili oldu. Yayılışında ise farklı vasıtalar tesir etti. Sömürge öncesi Filipin toplumunda ticaretin yaygın olması, İslâm'ın yerel halk arasında yayılmasını ve kolayca benimsenmesini sağlamıştır. Yerli Mindanaoluların İslâm'ı benimsemeleriyle birlikte Arap tüccarlarla daha iyi ticari ilişkiler kurmaları, İslâm'ın bölge genelinde yayılmasında son derece etkili olmuştur. Bir diğer deyişle, İslâm'ı din olarak benimsemek, manevi bir kararla birlikte pragmatik amaçlarla da gerçekleşmiştir. Aynı zamanda ticari ilişkilerin önemi, İslâm'ın sadece güney bölgesinde değil, başkent Manila'nın bulunduğu Luzon'a kadarki takımadalarda da yayılmasını kolaylaştırmıştır.⁸

İslâm, yeni bir yönetim sistemini de beraberinde getirmiştir: Sultanlık, Datu ve Raca'dan daha yüksek bir konumu ifade eder. Bir Sulu prensesinin Sumatra sultanı Seyyid Ebu Bekir ile evlenmesinin ardından 1450 yılı civarında kurulan Sulu

⁵ Kathleen Nadeau, *The Greenwood Histories of the Modern Nation: The History of the Philippines*, (Wesport, Greenwood Press, 2008), 7.

⁶ Graham K. Brown, *The Long and Winding Road: The Peace Process in Mindanao*, (Dublin, Institute for British-Irish Studies Discussion Papers, 2010), 1.

⁷ İsmail Hakkı Göksoy, *İslam'ın Güneydoğu Asya'ya Girişi ve Yayılışı*, (Türkiye, Beyan Yayınları, 1998)

⁸Brown, *The Long and Winding Road*, 1.

Sultanlığı,⁹ adalardaki ilk Müslüman idarenin oluşmasını temin etmiştir. Ebu Bekir, İslâm'ı Filipinler'e getirmekle “*ona eşlik eden siyasi ve sosyal kurumları*” da getirmiş ve bunları mahalli yaşam tarzına adapte ederek itibar kazanmıştır.¹⁰ İslâmî doktrinlerin ata soyuna olan vurguları göz önüne alındığında, geleneksel akrabalık ilişkileri farklı boyutlar kazanmış; bu bağlamda pragmatizme dayalı akrabalıklar sürdürülerek saltanat yapısı içinde oluşturulan ittifaklarla pekiştirilmiştir.

İslâm'ı yaymayı hedefleyen Ebu Bekir, Sulu bölgesindeki ve Mindanao'daki komşu adalar üzerinde egemenlik iddiasında bulunmuştur. Takımadalardaki kabile liderleri de Müslüman ticari ağlara katılmanın avantajını ve ittifak kurma fırsatlarını değerlendirmişlerdir. Ebu Bekir, otoritesini kabul ettikleri sürece onların dinlerini değiştirmeye zorlamamış, fakat Müslüman olanlara birtakım ayrıcalıklar tanıyarak İslâm'ı seçmeyi cazibeli bir hâle getirmiştir.¹¹

Saltanat yapısı, Müslüman Filipinli toplulukların artan ticari faaliyetlerini kullanarak servet biriktirmelerine izin vermiştir.¹² İslâm'ın gelişinden önce Mindanao bölgesinde zaten kendi kendine yeten bağımsız kabile grupları ve *datular* olmasına rağmen, bunlar saltanat yapısı altında konsolide edilmiş ve ekonomik ilerleme için büyük ölçüde köleliğe dayanan feodal bir sisteme geçilmiştir.

Sulu Sultanlığı, “*Filipin adalarındaki ilk merkezi siyasi bürokrasiye sahip*” bir devlet olarak kabul edilmektedir.¹³ Bununla birlikte, İslâm takımadalarda ilerlerken yeni sultanlar ortaya çıkmış ve her biri farklı dilleriyle tanımlanabilen Moro alt gruplarını teşkil etmiştir. 16. yüzyılın başlarında, Cohorlu bir Arap ve Malay prensesinin oğlu olan Şerif Kabungsuan, Filipinler'e gelerek Maguindanao Sultanlığı'nı kurmuştur. Moro alt grubundan ise en büyük üç gruptan ikisi Maguindanao'dan gelmiştir. Maguindanaolar ve Maranaolarla birlikte üçüncü grup, Sulu adalarında yaşayan Tausuglardır. Farklı saltanatlara mensup ve çeşitli kültürel miraslara sahip Moro etnik grupları, doğal olarak birbirleriyle çok yakından bağlantılı değillerdir. Farklı etnik kimliklerinden gurur duyan bu farklı Moro grupları arasında yüzyıllardır yaygın çatışmalar yaşanmaktadır. İnanç ve dini ilkelerdeki farklı anlayışlar ve bağlılıklarına rağmen, İslâmiyet, Moroların inkâr edilemez bir şekilde

⁹ İsmail Hakkı Göksoy, Ülkede İslamiyet, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Erişim 24 Kasım 2021)

¹⁰ Nadeau, *The Greenwood Histories of the Modern Nations*, 7.

¹¹ Nadeau, *The Greenwood Histories of the Modern Nations*, 7.

¹² Cesar Adib Majul, *Muslims in the Philippines*, (Quezon City, University of the Philippines Press, 1973), 50

¹³ Pute Rahimah Makol-Abdul, “Colonialism and Change: The Case of Muslims in the Philippines”, *Journal of Muslims Minority Affairs*, (c.17, sy. 2, 1997), 311.

ayrılmaz bir parçası olmuştur. İslâm dini Morolar arasında ideolojik, dini ve politik bir bütünlük duygusu geliştirmiştir ve din, kolektif Moro halkı için birleştirici bir unsur olarak hizmet etmeye devam etmektedir.

İslâmiyet'in Filipinler'in güneyindeki adalara damgasını vurduğunu söylemek abartı sayılmaz. Din; yönetim sistemini, daha gelişmiş siyasi örgütlenmesini, ahlaki kurallarını ve yeni etik bakış açısını tanıtarak yerli toplumları dönüştürmüştür. İslâm ve saltanat sistemi Moro'nun refahını artırmıştır. Ancak bu topluluklar, İslâm'ın genişlemesine ket vuran ve sonraki 300 yıl boyunca Müslüman Filipinlilere boyun eğdirmeye çalışan İspanyolların gelişiyle kaosa sürüklenmiştir. Fakat buna rağmen İslâm, bir zamanlar ayrı olan bu etnik grupların bir dini ve sosyal topluluk duygusu geliştirmelerini sağlamıştır. Böylece din, ittifaklar kurmalarına ve Moro halkının işgalci sömürgeci güçlere karşı kararlı direnişlerinin merkezinde duracak kolektif bir kimlik geliştirmelerine imkan sağlamıştır.¹⁴

Filipinler'deki İspanyol İşgal ve Sömürgesi (1521-1898)

İspanyolların 1521'de Filipinler'i işgal etmesi, takımadalardaki yerli kültürler için sonun başlangıcı olmuştur. Kilisenin ortaya koyduğu “*Tanrı, Altın ve Zafer*” sloganı tarafından motive edilen İspanyollar,¹⁵ üç yüzyıldan fazla bir süre Filipinler'de kalmış ve halk üzerinde silinmez bir iz bırakmıştır.

Dünyayı dolaşan ilk insan olarak bilinen ve İspanyol İmparatorluğu adına çalışan Portekiz asıllı kâşif ve denizci Ferdinand Macellan, Endonezya'nın doğusundaki Maluku adalarına yeni bir rota bulmak için bir keşif gezisine çıkmış ve Avrupa baharat ticaretine hakim olmak üzere İspanyol Kralı için çalışmıştır. Visayas bölgesindeki Cebu'ya varduktan sonra Kral I. Carlos adına arazi üzerinde hak iddia etmiştir. Macellan, altın ve kümes hayvanları karşılığında bıçak, tarak, çan ve fildişi gibi eşyaları takas ederek yerli Visayanlarla ticari ilişki de kurmuş; balık ve palmye şarabı ticareti yapmış,¹⁶ ayrıca yerlileri Hristiyanlaştırmayı da amaçlamıştır. Bu çerçevede ilk vaftiz edilen kişi Cebu hükümdarı Raca Humabon olmuştur. Vaftizi kendilerine sadakatin bir sembolü olarak gördükleri için İspanyollar, misyonerlik faaliyetlerine çok önem vermişlerdir. Humabon da bunu fark ettiği için İspanyolların diğer yerlileri Hristiyanlaştırma faaliyetlerine yardımcı olmuştur. Bunun aksine

¹⁴ Majul, *Muslims in the Philippines*, 121.

¹⁵ Mary Beatrice Hernandez, *The Philippines' Moro Conflict*, (Washington D.C, Georgetown University 2017), 12.

¹⁶ Patricio Abinales ve Donna Amoroso, *State and Society in the Philippines*, (Rowman & Littlefield Publisher, Inc., 2005) 47.

Lapu-Lapu, İspanyollara direnen bir lider olarak karşımıza çıkar. Macellan, İspanyollara karşı direnen Lapu-Lapu'yu cezalandırmak ve tebaasıyla birlikte Hıristiyanlaştırmak amacıyla Cebu'dan Mactan'a gitmiş; fakat Mactan Savaşı'nda öldürülmüş ve adamları İspanya'ya geri dönmüştür. Yine de İspanyollar'ın Filipin takımadalarını işgal çabaları bu tarihten sonra hız kazanmıştır.¹⁷

Ruy López de Villalobos, daha sonra Kral I. Carlos'un oğlu genç Prens Philip'in onuruna adalar grubuna "Las Islas Filipinas" adını vermiştir. López de Villalobos, Filipinler'de bir İspanyol kolonisi kurma girişiminde bulunmuş, ama başarısız olmuştur. İspanya, 1565'e kadar, Miguel López de Legeazpi'nin önderliğindeki sefer esnasında Filipin Adaları'nı sömürgeleştirmeye başlamıştır.¹⁸ İlk koloninin Orta Visayas bölgesindeki Cebu'da kurulması, daha sonrasında İspanyol tacının Filipin takımadalarının geri kalanına hakim olmasının başlangıcı olmuştur.

Dini bir dürtüyle hareket eden İspanyollar "vahşi yerlileri" (indios) Hıristiyanlaştırmayı görev bilmişler; Cebu'nun ilk valisi olan Legazpi ve adamları, yerlilere zorla Hıristiyanlığı kabul ettirmeye çalışmışlardır.¹⁹ Luzon, Visayas ve Kuzeydoğu Mindanao bölgelerindeki yerli nüfusun çoğunluğunu Katolikliğe dönüştürme çabalarında büyük ölçüde başarılı olmalarına rağmen İspanyollar, geniş Mindanao bölgesine geldiklerinde bu başarılarını tekrarlayamadılar. İspanyollar, muhtemelen animistler veya çoktanrıci olan diğer yerli grupların aksine güneydeki Müslümanların İslâmî inançlarının kökleşmiş olması nedeniyle, bu insanları Hıristiyanlaştırmanın daha zor olacağını anlamışlardır.

Morolar sadece din değiştirme konusunda meydan okumakla kalmamış, aynı zamanda işgalcilerin servetlerini yağmalamasına da karşı çıkmışlardır. Müslüman Filipinliler, kurdukları ticaret ağları ve kabile ittifakları sayesinde, diğer yerli gruplara kıyasla İspanyollara karşı çok daha iyi organize olmuşlardır. İşgalci İspanyollar, bu direnişi kırarak Morolara boyun eğdirmeyi ve onları sömürgeleştirmeyi başaramadılar.

İspanyollar, 300 yıllık Moro direnişini "guerras piráticas" (korsan savaşları) olarak adlandırdılar.²⁰ Kendi topraklarını ve hayat tarzlarını savunan Moroların mücadelesini bu şekilde adlandırmanın siyasi yönü elbette ağır basmaktadır. Bu arada

¹⁷ Francia, *A History of the Philippines*, 54.

¹⁸ Francia, *A History of the Philippines*, 56.

¹⁹ Chester Hunt, *Philippines: A Country Study*, (Washington D.C, Library of Congress, 1993), 100.

²⁰ Majul, *Muslims in the Philippines*, 121.

Hıristiyan olan Filipinliler ise İspanyolların yanında savaşmaktaydılar. Bu şekilde Hıristiyan ve Müslüman Filipinliler arasında bugüne kadar derinleşerek süregelen bölünmenin tohumları atılmış oldu. İspanyollar, çeşitli sahne oyunlarında “Moro-Moro” rolünü bir propagandaya dönüştürmüşler ve böylece “toplumsal bir antagonizma”nın tohumlarını ekerek bu bölünmeyi istismar etmişlerdir.²¹ Bu sahne oyunlarının olay örgüleri, Katolik misyonerlerin ‘kötü Morolar’ın “ruhlarını medenileştirme ve kurtarma çabalarını” betimleyen hikâyeler içermektedir.

İspanyolların "böl ve yönet" yaklaşımı, Moro'nun "öteki" olarak nitelendirilmesiyle sonuçlanmıştır. Müslüman ve Hıristiyan Filipinliler arasında güvensizlik ve düşmanlık duyguları bu dönemde atılan tohumlardan neşet etmiştir. İspanyollar ayrıca, kasıtlı birtakım politikalarla bölgenin demografik yapısını değiştirmeyi hedef almışlar ve bu minvalde, orta ve kuzey bölgelerdeki Hıristiyan Filipinli nüfusu, Müslümanların çoğunlukta olduğu güneydeki seyrek nüfuslu bölgelere göç ettirmiş ve nüfus yapısını değiştirmişlerdir. İspanyolların bu siyaseti literatürde “vekil aracılığıyla kolonizasyon” (*colonialism by proxy*) olarak bilinmektedir.²²

Mindanao Müslümanları, İspanyol saldırganlığı karşısında sömürgeleştirilmemiş olmalarına rağmen, bitmeyen düşmanlıklardan büyük zarar gördüler. 300 yılı aşkın aralıklı Moro-İspanyol savaşlarının bir sonucu olarak, Müslümanlar kötüleşen hayat standartları, yoksulluk ve iç anlaşmazlıklar yaşadılar. Saltanat idaresi ise bu savaşların yol açtığı beşeri ve doğal kaynak kaybindan dolayı toprakların tarımsal potansiyelinin büyümesini teşvikte yetersiz kaldı.²³

16. yüzyılın son yıllarında İspanyollar Mindanao ve Sulu adalarında koloniler kurmaya çalıştılar. Bu faaliyetlerinin temel gayesi, Hıristiyan misyonerler bölgeye sızmaya çalışırken Müslüman yöneticileri zayıflatmak ve diğer İslâm topraklarından gelen âlimleri uzaklaştırmaktı. Kural olarak, güney Filipinler'deki farklı Müslüman sultanlıklar birlikte hareket etmeyi reddetseler de, bu dönemde Ternate (Endonezya) ve Mindanao sultanları İspanyol düşmanlarına karşı birbirlerine yardım etmişlerdir. İspanya ise doğal olarak çabalarını Mindanao ve Sulu'nun kontrolü üzerinde yoğunlaştırmıştı. 1635'te Zamboanga'yı güçlendirip Morolar ile Hollandalılar arasındaki işbirliğine son verme zamanının geldiğine karar verdiler. Bunu gerçekleştirmek için İspanyollar güneye, çoğunlukla Filipinli Hıristiyanlardan oluşan

²¹ Brown, *The Long and Winding Road*, 3.

²² Kadir Che Man, *Muslim Separatism: The Moros of Southern Philippines and the Malays of Southern Thailand*, (England, Oxford University Press, 1990), 22.

²³ Majul, *Muslims in the Philippines*, 122.

seferler düzenlediler. Nihayetinde Müslümanları kontrol etmenin, anavatanlarını yok etmekten geçtiğinde karar kıldılar. İspanyollar meskûn mahalleri, tarlaları, meyve bahçelerini ve tarlaları yakıp yıktılar, ayırım gözetmeksizin Moroları öldürdüler ve çok sayıda Müslümanı kadirga kölesi olarak esir aldılar. Böylece Maguindanao Sultanlığı'nın başkenti 1637'de İspanyolların eline geçti ve bir diğer Müslüman merkez olan Sulu Sultanlığı'nın başkenti Jolo da 1638'de düştü.

Bu tür bir direnişin gereksiz olduğu kanaati hasıl olunca Morolar, adaların yaylalarına ve iç kısımlarına çekildiler ve İspanyollara karşı gerilla savaşı yürüttüler. Moro stratejisi nispeten etkiliydi ve İspanyolları barış için müzakerelere zorladı. 1645'te Maguindanao ve 1646'da Sulu sultanlıkları ile anlaşmalar imzalandı. Düşmanlıkların azalmasına rağmen İspanyolların hakaret ve iftira niteliğindeki sözleri sultanlara yönelmeye ve misyonerlerin "dinsizleri" Hıristiyan yapma ısrarları devam etti.

Geleneksel olarak Moro ve yerli toprakların ele geçirilmesi, Hıristiyan olan ve olmayan Filipinli nüfuslar arasında gerilimlere yol açmıştır. Özünde, bu topraklara sömürge yetkilileri tarafından el konulması, daha geniş hukuki anlamda, bu topraklarda yaşayan Moroların ve yerli halkların marjinalleşmelerini meşrulaştırmıştır.

Filipinler'in Hıristiyanlaşmasının yanı sıra, Visayas ve Luzon bölgelerinin İspanyollar tarafından işgali, mevcut sosyal ve idari yapılarında geri dönüşü olmayan değişikliklere neden olmuştur. Örneğin liderlikler (*datuluk*) ve karşılıklı borçluluk sistemleri kaldırılmıştır. Bu geleneksel siyasi kurumların yerini İspanya'nın himaye sistemi ve sömürgeci idaresine uygun bürokratik düzenlemeler almıştır. Sömürgeci yönetim sistemi, *datuluğun* belirli yönlerini kullanmaya devam etse de bunlar büyük ölçüde İspanyolların veya Hıristiyan Filipinlilerin siyasi atamalarını ve yolsuzluğu yaygınlaştırmıştır.²⁴

Koloni yönetiminin Mindanao bölgesinin gelişimi üzerinde de zararlı bir etkisi olmuştur. İspanya'nın Moroları boyun eğdirme çabaları, saltanatların zenginliklerinin kaynağı olan deniz ticaretinde hayati öneme sahip ticaret yollarını abluka altına almayı da kapsamaktaydı. Moroların İspanyol yönetimine karşı devam eden direnişi ve yüzyıllar boyunca aralıklı savaş dönemleri de saltanatların insan kaynaklarına zarar vermekte ve onları yavaş yavaş tüketmekteydi. İnsan kaynaklarındaki kayıplar tarımsal kayıplara da neden oldu; toprağı işlemek için yeterli insan gücü olmadan

²⁴ Hernandez, *The Philippines' Moro Conflict*, 16.

doğal kaynaklardan yararlanma hususunda sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Buna ek olarak, Hıristiyan Filipinlilere karşı kurumsallaşmış ayrımcılık ve marjinalleştirme, Mindanao'nun ihmal edilmiş eğitim sistemleri ve ciddi şekilde az gelişmiş bölgesel ekonomiler ile Hıristiyanlaştırılmış bölgelere kıyasla geride kalması anlamına geliyordu. Bununla birlikte, İspanya'nın boyun eğme çabalarına rağmen, Müslüman Filipinliler İspanyol sömürge dönemi boyunca kültürel, ekonomik ve siyasi özerkliklerini büyük ölçüde korumayı başardılar. Öte yandan İspanya'nın Filipin adalarını işgali, takımadaları şu şekilde dönüştürmüştür:

İlk olarak, Morolar ve İspanyol sömürge güçleri arasındaki çatışmalar, bölgedeki sultanlıkları siyasi ve ekonomik olarak önemli ölçüde zayıflatmıştır. Yüzyıllarca süren çatışmalar bölgeyi istikrarsızlaştırmış ve bölge ekonomisini olumsuz etkileyerek Müslüman Filipinlilerin ve güneydeki yerli halkların yaşam standartlarının bozulmasına neden olmuştur. Bu durum onları yoksulluğa itmiş ve iç anlaşmazlıkları körüklemiştir. Bu olumsuz durumlar daha sonrasında sömürgeci güçlerin Müslüman Filipin topraklarını işgalini kolaylaştırmıştır.

İkinci olarak, İspanyollar, Filipinliler arasındaki anlaşmazlığı körükleyen ve gücü İspanyolların elinde tutan bir “böl ve yönet” stratejisi uygulamışlardır.²⁵ İspanyol sömürge sistemi, Hıristiyan olmuş yerlileri Morolarla ve yerli Lumadlarla karşı karşıya getirerek, bir zamanlar kendi kaderini tayin eden Moro halkının sistemli marjinalleşme sürecini başlatmıştır. “Böl ve yönet” stratejisi, Morolar ve Hıristiyan Filipinliler arasında küskünlük, düşmanlık ve nefret duygularıyla sonuçlanmış ve bugün hâlâ geçerli olan derin çatlakları meydana getirmiştir.

Son olarak, Filipinler'in kitlesel Hıristiyanlaştırılması, çoğu geleneğin ortadan kaldırılması ve Katolikliğin kuvvetli bir şekilde hegemonyasını kurmasıyla sonuçlanmıştır. Burası, hâlâ Güneydoğu Asya'daki en büyük Hıristiyan millettir ve bugün nüfusun yüzde 83'ü kendini Katolik olarak tanımlamaktadır. Hıristiyanlık, sosyal ve dini ortak bir kimlik oluşturmaya katkıda bulunmuş ve gerçek bir Filipinli olarak kabul edilmenin neredeyse ayrılmaz bir parçası olarak görülmüştür. Nüfusun Hıristiyan/Hıristiyan olmayan bir çizgi boyunca bölünmesi, iki hayali kimlik üretmiştir: Hıristiyanlaştırılmış ve Batılılaşmış Filipinli ve yerli ya da “öteki”/Moro. Katoliklik, yerel yaşamın parçalarıyla iç içe geçmiş ve sonunda daha sonra genel Filipin kültürünün önemli bir bileşeni haline gelmiştir.

²⁵ E. San Juan Jr., *U.S. Imperialism and Revolution in the Philippines*, (New York, Palgrave Macmillan, 2007) 95.

İspanyollar güneydeki Müslüman Filipinlileri dinlerinden dolayı “Moro” olarak adlandırmış ve onları yaklaşık sekiz yüz yıl boyunca İber Yarımadası'nı fetheden ve yöneten Müslüman Berberilerle ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca İspanyollar, İber Yarımadası'nın kontrolünü Müslüman "kâfirlerin" elinden yeniden kazanmak için düzenledikleri Katolik askeri seferlerin (*reconquista*) ruhuna uygun olarak, Moro Filipinlileri'ni sürgün etmeyi amaçlamışlardır. Moroların Hıristiyan olmayı reddetmesi, İspanyol sömürge yönetimine karşı Moro direnişinin sembolü olmuştur. İspanyollar, Moro'ya yönelik küçümsemelerini Müslüman Filipinlilere yansıtmıştır. Müslüman Filipinli için “Moro” terimini kullanmak, onu kaçınılmaz bir biçimde Hıristiyan Filipinli'nin “öteki”si olarak konumlandırmak demektir ve bu terimin aşağılayıcı mahiyeti 300 yıldan fazla sürmüştür. İspanya'nın Müslüman nüfusa yönelik önyargısı, Müslüman Filipinlilerin asimile edilemez “öteki” olarak algılanmasının ötesinde, onları gerçek bir Filipinli idealinden ayıran kalıcı bir etkiye sahip olmuştur.²⁶

İspanyolların ardından bölgeyi işgal eden Amerika, bu oluşturulan ve dayatılan “öteki” duygusunu ortadan kaldırmak için hiçbir şey yapmamış, aksine Moro halkı için sorunu daha da şiddetlendirmiş ve çatlağı derinleştirmiştir.

Bugün hâlâ sömürge geçmişinin mirasıyla boğuşan Filipinliler'de süregelen derin toplumsal parçalanmanın, ancak Moro Müslümanlarının kültürel ve dini kimliklerinin tanınması ve uzlaşma kültürünün geliştirilmesiyle aşılabileceği belirtilmektedir. Bu yolda en önemli adım, İslâm İşbirliği Teşkilatı'nın himayesinde iki taraf arasında 1976 yılında varılan anlaşmadır. Bu anlaşma ile Morolar siyasi ve idari özerklik haklarını kazanmışlar ve bunu daha sonra yapılan diğer barış anlaşmaları izlemiştir. Ocak 1997'de Filipinler'de başlayan barış görüşmeleri, 2001'den itibaren Malezya hükümetinin arabuluculuğunda devam etmiş ve nihayet Ekim 2012'de Bangsamoro Çerçeve Anlaşması'nın imzalanması ve Ocak 2014'te de diğer alt anlaşmaların imzalanmasıyla tamamlanmıştır.

Sonuç

İspanyolların Filipinler'i işgali, bundan önce kendi kendilerine yeten bir yönetim biçimine ve kültürel hayata sahip Mindanao'nun yerli halkları olan Moro Müslümanları için sonun başlangıcı olmuştur. Mindanao'nun yerli halkına yönelik İspanyolların uyguladıkları adaletsizlikler, bilhassa Müslüman bölge halkları için siyasi ve kültürel olarak derin yaralara yol açmıştır. Filipinler'deki sömürge geçmişi,

²⁶ Hernandez, *The Philippines' Moro Conflict*, 16.

adalardaki halkların kültürel tarihinin farklılaşmasının ve ayrışmasının da nedenidir. Bölgede yürütülen misyonerlik faaliyetleri neticesinde sayıları artan Hıristiyan Filipinlilerle birlikte Filipin kimliği, Hıristiyanlık ve Katoliklik ile ilişkilendirilmiş ve hatta özdeşleştirilmiştir. Kolonyal idare Müslüman halklara karşı Hıristiyanları desteklemiş ve bilinçli bir ayrıştırma politikası tatbik etmiştir. İşgalci yönetimler bu politikalarını baskın ve hâkim bir tercih olarak dayatmak suretiyle Lumad yerli etnik grubunu ve Moro Müslüman topluluklarını ötekileştirmişlerdir. Bu ötekileştirmenin ağır sonuçları, Müslümanlar için uzun yıllar sürecek sorunlar kümesi olarak tezahür etmiştir.

Filipinliler, bugün de sömürge geçmişinin mirasıyla boğuşmaktadır. Devam edegelen derin toplumsal parçalanma, Filipin toplumundaki barış sürecinin ilerlemesini engellemede ne yazık ki hala önemli bir rol oynamaktadır. Bu ötekileştirme ve önyargılar, barış anlaşmalarının başarılı olmasına engel olmaktadır. Çatışmalardan etkilenen güney Filipinler'de bugün acil bir şekilde ihtiyaç duyulan normalleşme ise Moro Müslümanlarının kültürel ve dini kimliklerinin tanınması ve toplumlar arası uzlaşılı kültürünün geliştirilmesi ile mümkündür.

Kaynakça

Abinales, Patricio, ve Donna Amoroso. *State and Society of the Philippines*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 2005.

Brown, Graham K. *"The Long and Winding Road: The Peace Process in Mindanao, Philippines"*. Dublin: Institute for British-Irish Studies Discussion Papers, 2010.

Francia, Luis. *A History of the Philippines: From Indios Bravos to Filipinos*. New York: The Overlook Press, Peter Mayer Publishers, Inc., 2010.

Göksoy, İsmail Hakkı. *İslâm'ın Güneydoğu Asya'ya Giriş ve Yayılışı*. Türkiye: Beyan Yayınları, 1998.

—. «Ülkede İslamiyet.» *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. tarih yok. <https://islamansiklopedisi.org.tr/filipinler#2-ulkede-islamiet> (erişildi: Kasım 24, 2021).

1516 Filipinler'deki İspanyol Sömürgeciliği: Moro'nun Siyasi ve Kültürel Sorunları (1521-1898)

Hernandez, Mary Beatrice. *THE PHILIPPINES' MORO CONFLICT: THE PROBLEMS AND PROSPECTS IN THE QUEST FOR A SUSTAINABLE PEACE*. Washington DC: Georgetown University, 2017.

Hunt, Chester. *The Society and Its Environment. In Philippines: A Country Study*. Washington DC: Library of Congress, 1993.

Jr., E. San Juan. *U.S. Imperialism and Revolution in the Philippines*. New York: Palgrave Macmillan, 2007.

Learning, History. *The Austronesian Expansion Theory*. 2018. <https://historylearning.com/history-of-the-philippines/pre-history/population-theories/the-austronesian-expansion-theory/> (erişildi: Ekim 27, 2021).

Majul, Cesar Adib. *Contemporary Muslim Movement in the Philippines*. Berkeley: Mizan Press, 1985.

—. *Muslims in the Philippines*. Quezon City: University of Philippines Press, 1973.

Makol-Abdul, Pute Rahimah. «Colonialism and Change: The Case of Muslims in the Philippines.» *Journal of Muslim Minority Affairs Volume 1997 17/2 (2007)* <https://doi.org/10.1080/13602009708716379> (Journal of Muslim Minority Affairs), 2007: 311-323.

Man, Kadir Che. *The Moros of Southern Philippines and the Malays of Southern Thailand*. England: Oxford University Press, 1990.

Nadeau, Kathleen. *The Greenwood Histories of the Modern Nations: The History of the Philippines*. Westport: Greenwood Press, 2008.

Stead, Roderick, ve Dr. E Dizon. *A National Cultural Treasure Revisited – Re-assessing the 'Balangay' Boat Discoveries*. tarih yok. <http://www.themua.org/collections/items/show/1240> (erişildi: Ekim 27, 2021).